

zadnja in tolažilna vera v človeka, ki pa je v tem primeru podana tudi dovolj preprosto, malodane umetno in skonstruirano.

Debičev junak je zategadelj doma le v skrajnostih, v neurejenih razmerjih do jaza in soljudi (njegov edini prijatelj je pes), zato ni nič čudnega, če tak v svetu, ki je pokopal velika pričakovanja, hlastno grabi po razumskih miselnih predstavah, ki pa navzlic skrajni domišljenosti nikoli ne morejo biti dovolj stalne in trdne. Zdi se mi, da bi takšna literarna predloga za prikaz sodobne neuravnovešene osebnosti, ki jo najmočneje zaznamujejo doživetja iz zadnje vojne, mogla biti obetajoče izhodišče. Tokrat kaj več niti ni, zakaj avtorjev način pripovedi, ki skuša biti moderen, ni mogel prikazati intimne človeške tragike. Ritmičnost in lirizem, s katerima so stavki nabití, mnogokje povzročata zgolj neplastičnost ali nejasnost, čeprav po drugi strani dokazujeta avtorjev posluh za tovrstno bogatenje proznega izraza. Kar se mi kaže torej nepomembno, potemtakem ni sporočilo oziroma oblikovna modernost pisanja, marveč način, kako je pisec izrazil sebe: da s pomočjo asociativnosti, ki je pri njem nova, v tej knjigi ni izpovedal dovolj verjetno vsega o sebi in družbi. Posamezna poglavja niso organski deli celote, temveč le fragmenti zase. To je poleg že omenjene »liričnosti« glavni minus za to najnovejšo pripoved Daneta Debiča, s katero je izpričal le bolj svoj razvoj in manj umetniško resnico svojega bivanja.

Jože Horvat

NADA GABOROVICH, SEZENJ DO NEBA. Nedvomno veljajo podobne ugotovitve, kakor sem jih navedel na začetku ocene o Debičevem romanu, tudi za pričujočo knjižico Nade Gaborovič Seženj do neba.* Poglavitna oznaka za ta prozni sestavek — sestavljata ga noveli Seženj do neba in Tostran oceana je novi svet — je vsekakor cenena tradicionalnost; vsaj kar zadeva prvo pripoved, bi lahko zapisali, da je njena problemska vsebina tako znana, da umetniško v nobenem primeru ne more biti prepričljiva. Gre za ljubezensko zgodbo, postavljeno v čas NOB, v kateri po čudnem naključju zmaga moralno neoporečni junak, medtem ko njegov nasprotnik propade — tako vsaj kaže — bolj zaradi svoje družbene determiniranosti kot pa zaradi svoje človeške nemoči ali nesposobnosti. Prav to pa je tisto, kar to fabulo dela močno banalno, zakaj obenem je ta tekmeec tudi slab karakter, ki je tako že vnaprej nesposoben, da bi se vključil v revolucijo. Vsa zgodba sloni tedaj na črno-beli tehniki in se temu primerno tudi konča: Dane po naključju ustrelí Ivana, s čimer ohrani svojo etično čistost ter v ljubezni brez ovire doseže srečo. Seveda na malo preveč navaden način, in s tem ne docela verjetno.

Druga novela »Tostran oceana je novi svet« po kvaliteti prvo precej presegla. Že zgodba sama ni več vsakdanja; pripoveduje o ameriškem vojaku slovenskega rodu, ki je ob prihodu k partizanom hudo ranjen in se mora zato zdraviti v partizanski bolnišnici. Tu spoznava ne le svoje rojake in domovino svojih staršev, marveč tudi duha in smisel upora, o katerem je vedel doslej prav tako malo kot o zemlji, na katero je prišel. Reči je treba, da so njegovi odnosi do ljudi, ki mu strežejo, tokrat podani dokaj naravno, saj se razvijajo na tisti psihološki ravni, ki ustvarja prave motivacijske vzgibe in je temelj za resničen

* Nada Gaborovič, Seženj do neba. Borec 1965.

prikaz njegove osebnosti. Vživljanje tega junaka v novo okolje zategadelj ni toliko volja avtorice kakor nujnost odločitve v določenem psihičnem razpoloženju. Erotične vezi, ki se pletejo med bolničarko in njim, ga čedalje močneje vežejo na življenjsko resničnost, ki mu pomeni neko kompleksno podobo situacije, v kateri je. Pogosto je to povedano precej samosvoje, zato dajejo taki odlomki vtis, kot da niso vsi istega avtorja. Toda če je vse to prikazano sorazmerno uspešno, pa je iz novele vendarle čutiti premočan idejni poudarek; Markov življenjski optimizem je na kraju skoroda že — po naslovu »tostran oceana je novi svet« — deklaracija. Kajpada takšen poudarek nekoliko moti, v knjižici kot celoti pa zaradi predvsem prve, ne dovolj inventivne zgodbe toliko vidneje izstopi. Konvencionalnost torej navzlic nekaj elementarnosti v drugi noveli ni odločilno premagana.

Jožc Horvat

LIKOVNA UMETNOST

KIPARSTVO BORISA KALINA. Včasih (da ne rečem večkrat) je potrebno, da kako manifestacijo spodbudi čisto eksterni dogodek, ki nima sicer z njo nobene konkretne, vsebinske zveze ali vsaj drugačne, razen formalne povezanosti. Upam pa si kljub temu trditi, da se je, če ne prvi hip — pa kasneje, morda časovno skoraj še nedoločljivo — prav na področju likovne umetnosti in njenega močnega razvoja pokazal smisel mnogoštevilnih manifestacij, ki so jih, kot že rečeno, narekemale marsikdaj povsem druge, neumetnostne pobude. Da ne posplošujem dalje: razstava kiparja Borisa Kalina v Moderni galeriji, ki je bila sicer prirejena ob mojstrovem življenjskem jubileju (sit venia verbo: šestdesetletnici) moramo vsekakor šteti med prej omenjene manifestacije.

Kako in kje se kaže njen smisel? Prvič v *njej sami*, saj to razstavo lahko samo formalno imenujemo retrospektivo (zajema Kalinova dela od leta 1957 do danes), ker bi celotno razvojno in kvantitativno pot le težko uklenili v razstavne prostore; to je dejansko bolj »prerez skozi tisto, čemur bi lahko rekli njegov ustvarjalni svet« (Z. Kržišnik v predgovoru razstavnega kataloga), prikaz torej, ki tako že na zunaj opravičuje svoj moment. Drugič pa moramo spoznati smisel Kalinove razstave *sami pri sebi*, saj smo soočeni z našim umetnikom, umetnikom v klasičnem pomenu, ki se je moral že takoj na začetku svojega delovanja boriti za fizični obstoj in je bil kasneje nenehno vezan na naročnika, posameznika, družbo kot celoto, katerih zahteve so glede na čas in potrebe različne. Ob tem se mi zdi potrebno obuditi spomin na že pretekle in polpretekle dogodke, ki stojijo trdno zapisani v Kalinovi življenjski in umetniški, delovni biografiji.

Kalin je zrasel neposredno iz kraškega, kamnoseškega okolja, ki mu je bil torej najprej učinkovit pobudnik, da se je odločil za umetniški poklic. Njegovo sposobnost in ne nazadnje kreativnost označuje odpoved, ki jo je izrazil v Zagrebu, kjer je doštudiral, da bi še leto dni ostal v Meštrovičevem ateljeju; zaradi Meštrovičeve specifične stilizacije se je raje napolil na študij v Pariz in Italijo. Stalna naselitev v Ljubljani po letu 1950 ga je povezala z delom v kamnoseškem podjetju, kjer je bil v pretežni meri angažiran z nagrobno plastiko. Kršiničeva šola in dvanajst let nenamerno izbrane aktivnosti sta formirala prvo vrst Kalinovega umetnostnega opusa. To je gola ženska figura s čustvenim, nikoli